

YANGI O‘ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISH

Axmedova Maftuna Afzaljon qizi

Vatan universiteti 2-kurs talabasi

Maftuna4448@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada Yangi O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tishning mazmuni, ahamiyati va asosiy yo‘nalishlari haqida so‘z yuritiladi. Hozirgi davrda iqtisodiy rivojlanish bilan bir qatorda atrof-muhitni asrash, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va energiyani tejash muhim vazifalardan biri hisoblanadi. O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar, qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish, energiya samaradorligini oshirish, suv resurslarini tejash va ekologik toza texnologiyalarni joriy etish masalalari yoritilgan. Shuningdek, yashil iqtisodiyotning mamlakat iqtisodiyoti va aholining turmush darajasiga ta’siri haqida fikrlar bildirilgan.

Kalit so‘zlar: *yashil iqtisodiyot, Yangi O‘zbekiston, ekologiya, barqaror rivojlanish, qayta tiklanadigan energiya, quyosh energiyasi, tabiiy resurslar, energiya samaradorligi, iqlim o‘zgarishi.*

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются содержание, значение и основные направления перехода к зелёной экономике в Новом Узбекистане. Особое внимание уделяется охране окружающей среды, рациональному использованию природных ресурсов, энергосбережению и развитию возобновляемых источников энергии. Также рассматриваются проводимые в Узбекистане реформы в сфере зелёной экономики и их значение для устойчивого экономического развития и повышения уровня жизни населения.

Ключевые слова: *зелёная экономика, Новый Узбекистан, экология, устойчивое развитие, возобновляемая энергия, солнечная энергия, природные ресурсы, энергоэффективность, изменение климата.*

ANNOTATION

This article discusses the meaning, importance and main directions of the transition to a green economy in New Uzbekistan. It focuses on environmental protection, rational use of natural resources, energy saving and the development of renewable energy sources. The article also examines the reforms being carried out in Uzbekistan in the field of green economy and their importance for sustainable economic development and improving the living standards of the population.

Keywords: *green economy, New Uzbekistan, ecology, sustainable development, renewable energy, solar energy, natural resources, energy efficiency, climate change.*

KIRISH

Bugungi kunda dunyoning barcha davlatlarida iqtisodiy rivojlanish bilan birga ekologik muammolarga ham katta e'tibor qaratilmoqda. Chunki iqtisodiyotning rivojlanishi tabiiy resurslardan foydalanish bilan chambarchas bog'liq. Aholi sonining ko'payishi, ishlab chiqarishning kengayishi, transport vositalarining ortishi va energiyaga bo'lgan talabning oshishi tabiatga bo'lgan bosimni ham kuchaytirmoqda.

Ayniqsa, iqlim o'zgarishi, havo va suvning ifloslanishi, suv resurslarining kamayishi, chiqindilar miqdorining ortishi kabi muammolar bugungi kunning dolzarb masalalaridan hisoblanadi. Shu sababli iqtisodiy o'sishni davom ettirgan holda tabiatni asrashga imkon beradigan yangi iqtisodiy yondashuv zarur bo'lmoqda.

Ana shunday yondashuvlardan biri – yashil iqtisodiyotdir. Yashil iqtisodiyot iqtisodiy rivojlanish va atrof-muhitni muhofaza qilishni bir-biriga qarama-qarshi qo'ymasdan, ularni birgalikda olib borishni nazarda tutadi. Ya'ni iqtisodiyot rivojlanishi kerak, lekin bu rivojlanish tabiatga katta zarar yetkazish hisobiga bo'lmasligi lozim.

O'zbekistonda ham ushbu masalaga keyingi yillarda katta e'tibor berilmoqda. 2019–2030-yillarga mo'ljallangan “yashil” iqtisodiyotga o'tish strategiyasi tasdiqlangan bo'lib, unda energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni rivojlantirish, tabiiy resurslardan samarali foydalanish va ekologik tizimlarni asrash kabi yo'nalishlar belgilangan.¹

Yashil iqtisodiyot tushunchasi iqtisodiy faoliyatni tabiat bilan uyg'unlashtirishga asoslanadi. Oddiy qilib aytganda, yashil iqtisodiyot — bu inson ehtiyojlarini qondirish, iqtisodiy o'sishni ta'minlash va shu bilan birga atrof-muhitga imkon qadar kam zarar yetkazish tamoyiliga asoslangan iqtisodiyotdir.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda statistik tahlil, taqqoslash, kuzatish va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. O'zbekiston Respublikasining rasmiy statistik ma'lumotlari hamda yashil iqtisodiyotga oid davlat dasturlari va hujjatlari o'rganildi. Turli yillardagi ko'rsatkichlar o'zaro taqqoslanib, yashil energiya va qayta tiklanuvchi energiya manbalarining rivojlanish darajasi tahlil qilindi. Olingan natijalar asosida

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi PQ-4477-son qarori. “2019–2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining ‘yashil’ iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida”

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonining asosiy tendensiyalari baholandi.

Shu nuqtayi nazardan yashil iqtisodiyot faqatgina ekologiya bilan bog'liq tushuncha emas. U energetika, sanoat, qishloq xo'jaligi, transport, qurilish, moliya va boshqa ko'plab sohalarni qamrab oladi.

O'zbekiston iqtisodiyoti rivojlanib borayotgan davlatlardan biri hisoblanadi. Mamlakatimizda sanoat korxonalari, yangi uy-joylar, yo'llar, ishlab chiqarish obyektlari va boshqa infratuzilmalar qurilmoqda. Bularning barchasi iqtisodiy rivojlanish uchun muhim. Lekin iqtisodiy o'sish bilan birga ekologik masalalarga ham e'tibor berish zarur.

O'zbekistonning tabiiy sharoiti yashil iqtisodiyotni rivojlantirish uchun katta imkoniyatlarga ega. Ayniqsa, quyoshli kunlarning ko'pligi quyosh energiyasidan foydalanish imkoniyatini kengaytiradi. Ayrim hududlarda shamol energiyasidan foydalanish uchun ham qulay sharoitlar mavjud.

Bundan tashqari, mamlakatimizda suv resurslaridan samarali foydalanish ham muhim masalalardan biridir. Qishloq xo'jaligida suvdan foydalanish samaradorligini oshirish, zamonaviy sug'orish texnologiyalarini joriy qilish va suv isrofini kamaytirish yashil iqtisodiyotning muhim qismlaridan biri bo'lishi mumkin.

Yangi O'zbekiston sharoitida iqtisodiyotning rivojlanishi bilan birga aholining hayot sifati ham yaxshilanishi kerak. Toza havo, sifatli suv, yashil hududlar, qulay transport va energiya tejamkor uy-joylar inson hayotining muhim qismlaridir.

2025-yilda "Atrof-muhitni asrash va 'yashil iqtisodiyot' yili" doirasida ham tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, energiya tejamkor texnologiyalarni keng joriy qilish va iqtisodiyotdagi "uglerod izi"ni kamaytirish kabi vazifalar ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan.²

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish jarayoni so'nggi yillarda yanada jadallashib bormoqda. Buni qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish va yashil energiyaning umumiy energiya ishlab chiqarishdagi ulushi oshib borayotganida ko'rish mumkin. Quyidagi jadvalda O'zbekistonda yashil energiya bo'yicha asosiy ko'rsatkichlarning yillar davomida o'zgarishi keltirilgan.³

² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrda PQ-436-son qarori. "2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasining 'yashil' iqtisodiyotga o'tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida".

³ SIAT-Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari

1-jadval

№	Ko'rsatkich	2020/2022- yil	2024- yil	2030-yil maqsadi
1	Energiya ishlab chiqarishda yashil energiyaning ulushi	7,5% (2020)	15,7%	-
2	Qayta tiklanuvchi energiyaning elektr ishlab chiqarishdagi ulushi	8,0% (2022)	9,0%	30,5%
3	Yashil energiya ishlab chiqarishdagi o'sish	-	15,7%	-
4	Kichik quyosh fotoelektr stansiyalari quvvati	10 MW (2022)	150 MW	1500 MW
5	Shaharlar yashil maydonlarining ulushi	8,3% (2022)	12,4%	30%
6	Qattiq maishiy chiqindilarni qayta ishlash darajasi	30% (2022)	40%	65%

O'zbekistonda yashil iqtisodiyot bo'yicha asosiy ko'rsatkichlar

Yangi O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tishda bir nechta asosiy yo'nalishlarga e'tibor qaratish lozim.

1.Qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish

Bugungi kunda energiya barcha sohalar uchun zarur hisoblanadi. Sanoat, transport, qishloq xo'jaligi, ta'lim va boshqa sohalarning faoliyati energiyasiz tasavvur qilinmaydi. Shuning uchun energiya ishlab chiqarishning ekologik jihatdan toza usullarini rivojlantirish juda muhim.

Quyosh, shamol va suv energiyasi qayta tiklanadigan energiya manbalariga kiradi. O'zbekistonda quyosh energiyasidan foydalanish uchun tabiiy imkoniyatlar mavjud. Xonadonlar, korxonalar va boshqa obyektlarda quyosh panellaridan foydalanish elektr energiyasini tejashga yordam berishi mumkin.

Qayta tiklanadigan energiya manbalarining rivojlanishi yangi ish o'rinlarining paydo bo'lishiga ham sabab bo'ladi. Quyosh panellarini ishlab chiqarish, o'rnatish va texnik xizmat ko'rsatish kabi yangi yo'nalishlar rivojlanishi mumkin.

2. Energiya samaradorligini oshirish

Yashil iqtisodiyot faqat yangi energiya manbalarini yaratishdan iborat emas. Mavjud energiyadan oqilona foydalanish ham juda muhim.

Masalan, energiya tejankor lampalardan foydalanish, binolarni issiqlikni yaxshi saqlaydigan materiallar bilan qurish, zamonaviy texnologiyalarni ishlab chiqarishga joriy qilish orqali energiya sarfini kamaytirish mumkin.

Energiya samaradorligi oshirilsa, bir tomondan tabiiy resurslar tejaldi, ikkinchi tomondan korxona va aholining xarajatlari kamayadi. Shu sababli bu yo'nalish iqtisodiy va ekologik jihatdan foydalidir.

3. Ekologik toza transportni rivojlantirish

Transport vositalari ham atrof-muhitga ta'sir ko'rsatadigan asosiy sohalardan biridir. Shaharlar rivojlanishi bilan avtomobillar soni ham ko'payib bormoqda.

Shuning uchun jamoat transportini rivojlantirish, elektr transport vositalaridan foydalanishni kengaytirish, piyodalar va velosipedlar uchun qulay sharoitlar yaratish muhimdir.

Elektr avtobuslar va elektromobillar kabi transport vositalarining rivojlanishi kelajakda shaharlardagi havo sifatini yaxshilashga yordam berishi mumkin.

4. Suv resurslaridan oqilona foydalanish

O'zbekiston uchun suv masalasi juda muhim. Qishloq xo'jaligida suv katta miqdorda ishlatiladi. Shuning uchun suvni tejaydigan texnologiyalarni joriy qilish yashil iqtisodiyotning muhim yo'nalishlaridan biridir.

Tomchilatib sug'orish, yomg'ir latib sug'orish va zamonaviy suv nazorati tizimlaridan foydalanish orqali suv sarfini kamaytirish mumkin.

Suvni tejash faqat davlat yoki fermerlarning vazifasi emas. Har bir inson kundalik hayotida suvdan oqilona foydalanishi kerak. Chunki kichik tejamkorliklar ham umumiy natijaga ta'sir qiladi.

5. Chiqindilarni kamaytirish va qayta ishlash

Bugungi kunda chiqindilar masalasi ham muhim ekologik muammolardan biridir. Aholi sonining ko'payishi bilan chiqindilar miqdori ham ortmoqda.

Chiqindilarni shunchaki tashlab yuborish o'rniga ularni saralash va qayta ishlash tizimini rivojlantirish kerak. Plastik, qog'oz, shisha va metall kabi materiallarni qayta ishlash orqali yangi mahsulotlar ishlab chiqarish mumkin.

Bu esa tabiiy resurslardan foydalanishni kamaytirish bilan birga yangi iqtisodiy imkoniyatlar yaratadi.

Yangi O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonida quyidagi asosiy yo'nalishlarga e'tibor qaratish lozim bo'ladi.⁴

2-jadval

Yangi O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tishning asosiy yo'nalishlari

№	Yo'nalish	Asosiy vazifasi
1	Qayta tiklanadigan energiya	Quyosh, shamol va boshqa energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish
2	Energiya samaradorligi	Elektr va yoqilg'idan tejamkor foydalanish
3	Ekologik transport	Elektr transporti va jamoat transportini rivojlantirish
4	Suvni tejash	Zamonaviy sug'orish va suv tejovchi texnologiyalarni joriy qilish

⁴ PQ-4477-son qaror-LexUZ

5	Chiqindilarni qayta ishlash	Chiqindilarni saralash va qayta ishlashni rivojlantirish
6	Yashil hududlar	Daraxtzorlar va yashil maydonlarni ko'paytirish
7	Ekologik texnologiyalar	Ishlab chiqarishda atrof-muhitga kam zarar yetkazadigan texnologiyalardan foydalanish

Sanoat mamlakat iqtisodiyotining muhim tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Shu sababli yashil iqtisodiyotga o'tishda sanoat korxonalarining ham o'rni katta.

Zamonaviy texnologiyalar yordamida ishlab chiqarishda energiya va xomashyodan samarali foydalanish mumkin. Bundan tashqari, zararli chiqindilarni kamaytiradigan texnologiyalarni joriy qilish ham muhimdir.

Sanoat korxonalarida energiya samaradorligini oshirish ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirishga yordam beradi. Bu esa korxonalarning raqobatbardoshligini oshiradi. Demak, yashil iqtisodiyot faqat ekologiya uchun emas, balki biznes uchun ham foydali bo'lishi mumkin.

2019-2030-yillarga mo'ljallangan strategiyada ham iqtisodiyotning bazaviy tarmoqlarida energiya samaradorligini oshirish, energiya resurslari iste'molini diversifikatsiya qilish va qayta tiklanuvchi energiyadan foydalanishni rivojlantirish ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilangan.⁵

O'zbekiston iqtisodiyotida qishloq xo'jaligining ham ahamiyati katta. Bu sohada yer va suv resurslaridan foydalaniladi. Shuning uchun qishloq xo'jaligini ekologik jihatdan barqaror rivojlantirish muhimdir.

Yer unumdorligini saqlash, suvni tejash, zamonaviy sug'orish tizimlaridan foydalanish va mahsulot yetishtirishda ekologik talablarni hisobga olish kelajak uchun muhim vazifalardandir.

Qishloq xo'jaligida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish nafaqat tabiatni asrashga, balki hosildorlikni oshirishga ham yordam berishi mumkin.

Yashil iqtisodiyotga o'tishda yoshlarning o'rni ham katta. Chunki kelajakda mamlakat iqtisodiyotini aynan bugungi yoshlar rivojlantiradi.

Yoshlar ekologik madaniyatga ega bo'lishi, tabiiy resurslarni tejashga o'rganishi va zamonaviy texnologiyalarni egallashi kerak. Ayniqsa, ta'lim muassasalarida ekologiya va yashil iqtisodiyotga oid bilimlarni kengaytirish foydali bo'ladi.

Talabalar yangi g'oyalar va loyihalar ishlab chiqish orqali yashil iqtisodiyotning rivojiga o'z hissasini qo'shishi mumkin. Masalan, energiyani tejash, chiqindilarni qayta ishlash yoki suvdan oqilona foydalanishga qaratilgan kichik loyihalar ham kelajakda katta natijalarga olib kelishi mumkin.

⁵ "O'zbekiston — 2030" strategiyasi. O'zbekiston Respublikasi Hukumat portali.

Yashil iqtisodiyotning asosiy maqsadlaridan biri faqat tabiatni asrash emas, balki insonlarning yashash sharoitini yaxshilashdir.

Toza havo, sifatli ichimlik suvi, yashil hududlar, qulay jamoat transporti va energiya tejamkor uylar aholining hayot sifatiga ijobiy ta'sir qiladi.

Bundan tashqari, yashil iqtisodiyot yangi kasblar va ish o'rinlarini yaratishi mumkin. Qayta tiklanadigan energiya, ekologik qurilish, chiqindilarni qayta ishlash, energiya auditi va boshqa sohalarda yangi mutaxassislar ehtiyoj paydo bo'ladi.

Shu sababli yashil iqtisodiyot iqtisodiy o'sish va ekologik barqarorlikni birlashtiradigan yo'nalish sifatida qaralishi kerak.

Mamlakatimizda yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha huquqiy va tashkiliy asoslar shakllantirilmoqda. 2019-yilda 2019-2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tish strategiyasi tasdiqlangan. Strategiyada energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiyadan foydalanish, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish va yashil iqtisodiyotni moliyaviy qo'llab-quvvatlash kabi vazifalar belgilangan.⁶

2022-yilda esa 2030-yilgacha yashil iqtisodiyotga o'tish va yashil o'sishni ta'minlash bo'yicha dastur tasdiqlangan. Unda yashil o'sishning ustuvor yo'nalishlari, amalga oshirish mexanizmlari va kutilayotgan natijalar belgilangan.⁷

Bundan tashqari, 2025-yilda "Atrof-muhitni asrash va yashil iqtisodiyot yili" doirasida ham yashil iqtisodiyot tamoyillarini keng joriy etish, qayta tiklanuvchi energiya ulushini oshirish, energiya tejamkor texnologiyalarni qo'llash va "uglerod izi"ni kamaytirishga qaratilgan vazifalar belgilandi

Bu ishlarning barchasi mamlakatimizda iqtisodiy rivojlanishning yangi, yanada barqaror modeliga o'tish jarayoni davom etayotganini ko'rsatadi.

Yashil iqtisodiyotga o'tish oson jarayon emas. Chunki buning uchun katta mablag', zamonaviy texnologiyalar, malakali mutaxassislar va aholining ekologik madaniyati kerak bo'ladi.

Birinchi muammolardan biri ayrim zamonaviy ekologik texnologiyalarning qimmatligi hisoblanadi. Yangi texnologiyalarni sotib olish va o'rnatish dastlab katta xarajat talab qilishi mumkin. Lekin uzoq muddatda ular energiya va boshqa resurslarni tejash orqali o'zini oqlashi mumkin.

Ikkinchi muammo – aholining ekologik bilimlarini oshirish zarurati. Agar insonlar chiqindilarni belgilangan joyga tashlamasa, suv va elektr energiyasini isrof

⁶ Ismailov D., Akramova A. "O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi: mavjud muammo va istiqbolli imkoniyatlar" // Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot. 2025.

⁷ Yokubjanov D. "O'zbekiston Respublikasining yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi: maqsad va vazifalar" 2024.

qilsa yoki tabiatga beparvo munosabatda bo'lsa, faqat davlat tomonidan amalga oshirilayotgan ishlarning o'zi yetarli bo'lmaydi.

Uchinchi muammo – zamonaviy mutaxassislariga bo'lgan ehtiyoj. Yashil iqtisodiyot yangi texnologiyalar bilan bog'liq bo'lgani uchun bu sohada bilimli va malakali kadrlarni tayyorlash muhim.

Shuning uchun yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonida davlat, tadbirkorlar, ta'lim muassasalari va aholining birgalikdagi harakati kerak.

Xulosa

Yangi O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish mamlakatimizning kelajakdagi rivojlanishi uchun muhim yo'nalishlardan biridir. Iqtisodiy o'sish va ekologik barqarorlik bir-biridan alohida qaralmasligi kerak.

Yashil iqtisodiyot orqali tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, energiyani tejash, qayta tiklanadigan energiya manbalarini rivojlantirish, chiqindilarni kamaytirish va atrof-muhitni asrash imkoniyati yaratiladi.

Bugungi kunda O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha muhim huquqiy va amaliy ishlar olib borilmoqda. 2030-yilgacha mo'ljallangan strategiya va dasturlarda energiya samaradorligi, qayta tiklanuvchi energiya, tabiiy resurslardan foydalanish va ekologik barqarorlikka alohida e'tibor qaratilgan.

Yashil iqtisodiyotga o'tish faqat davlatning vazifasi emas. Har bir inson kundalik hayotida tabiatga ehtiyotkor munosabatda bo'lishi, suv va elektr energiyasini tejashi, chiqindilarni to'g'ri tashlashi va atrof-muhitni asrashga o'z hissasini qo'shishi kerak.

Chunki tabiatni asrash bugungi kun uchun emas, balki kelajak avlod uchun ham zarur. Yangi O'zbekistonning iqtisodiy jihatdan kuchli, ekologik jihatdan barqaror va aholisi uchun qulay davlat bo'lishida yashil iqtisodiyot muhim o'rin tutadi.

Shunday ekan, iqtisodiyot rivojlanishi bilan birga tabiat ham asralishi kerak. Inson, tabiat va iqtisodiyot o'rtasidagi muvozanat ta'minlangan taqdirdagina haqiqiy barqaror taraqqiyotga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi PQ-4477-son qarori. "2019–2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining 'yashil' iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida".
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrdagi PQ-436-son qarori. "2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasining 'yashil' iqtisodiyotga o'tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida".
3. "O'zbekiston — 2030" strategiyasi. O'zbekiston Respublikasi Hukumat portali.
4. Ismailov D., Akramova A. "O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi: mavjud muammo va istiqbolli imkoniyatlar" // Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot. 2025.
5. Yokubjanov D. "O'zbekiston Respublikasining yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi: maqsad va vazifalar" 2024.